Pobrane z czasopisma Annales I - Philosophy and Sociology **http://philosophia.annales.umcs.pl**
Data: 06/09/2019 16:25:13

10.17951/i.2016.41.1.121

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XLI, 1 SECTIO I 2016

MATEUSZ BUCZEK
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Libertariańska koncepcja wolnego społeczeństwa (John Hospers, *Libertarianism. A Political Philosophy for Tomorrow*, Leipzig 2013, ss. 298)

Libertarian Concept of a Free Society
(John Hospers, *Libertarianism. A Political Philosophy for Tomorrow*, Leipzig 2013, pp. 298)

John Hospers był rozpoznawanym pisarzem, filozofem, nauczycielem, a także – krótko (w 1972 r.) – politykiem. Kandydował na urząd prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, a dzieło, o którym mowa, stało się kamieniem węgielnym poglądów powstającej wówczas Partii Libertariańskiej (Libertarian Party). Hospers napisał wiele książek o szerokim spektrum tematycznym, wydał trzy antologie i opublikował setki artykułów. Był również redaktorem dwóch poważanych czasopism filozoficznych – „The Personalist" (w latach 1968–1982) i „The Monist" (w latach 1982–1992). Ponadto był starszym redaktorem w magazynie „Liberty". Zmarł w 2011 r. w wieku 93 lat, będąc do tego czasu na stanowisku Professor Emeritus na University of Southern California, gdzie w latach 1968–1982 był dyrektorem USC School of Philosophy. Polscy czytelnicy mogą znać Hospersa z przetłumaczonego na nasz język *Wstępu do analizy filozoficznej*.

Książka będąca przedmiotem recenzji została po raz pierwszy wydana w 1971 r. John Hoedman, który podjął się wydania i korekty, był uczniem Hospersa i – jak twierdzi – publikacja ta, którą dostał w prezencie od niego, zmieniła jego życie. Poprawki poczynione przez Hoedmana są głównie stylistyczne i aktualizujące (np. użycie czasu przeszłego w stosunku do działań Związku Radzieckiego). Hoedman w notce od wydawcy zapewnia jednak, że reedycja pozostaje w zupełnej zgodzie z pierwszą edycją książki Hospersa.

Pobrane z czasopisma Annales I - Philosophy and Sociology **http://philosophia.annales.umcs.pl**
Data: 06/09/2019 16:25:13

John Hoedman jest również współautorem krótkiej przedmowy, którą napisał ze Stanem Oliverem – dyrektorem John Hospers Foundation, oraz Kevinem Robbem, który współpracował z Hospersem na University of Southern California jako profesor filozofii.

Dzieło Johna Hospersa składa się z 11 rozdziałów. Pierwszy z nich nosi nazwę *Liberty and Government*. Autor rozpoczyna go od ustalenia rozumienia wolności/swobody i przedstawienia jej rodzajów na przykładach. Następnie porusza kwestię stosunku rządu do jednostki i tego, co wobec niej ów może czynić, a czego powinien bezwzględnie zaniechać. Kolejną poruszaną w tym rozdziale kwestią są rodzaje rządów. Problem ten zajmuje najwięcej miejsca. Autor, przedstawiając swoje tezy, posiłkuje się licznymi przykładami z historii i przytacza słowa innych filozofów, zarówno dawniejszych, jak John Stuart Mill, jak i bardziej mu współczesnych „wolnościowców", takich jak Friedrich von Hayek czy Ayn Rand.

Drugi rozdział – *Rights and Government* – Hospers zaczyna od pytania o to, czym jest prawo[1] i do jakich rzeczy ludzie mają prawa. Następnie, zgodnie z metodą zastosowaną w pierwszym rozdziale, przedstawia swoje tezy na przykładach i racjonalnie je uzasadnia. W dalszej części porusza temat prawa własności, a ostatni podrozdział poświęca przeciwstawieniu indywidualizmu i kolektywizmu, wykazując na przykładach i w kontrargumentach absurdy tego drugiego.

Economic Liberty to nazwa trzeciego rozdziału. Zajmuje on jedynie 11 stron i jest swego rodzaju wprowadzeniem do rozdziału czwartego (*Economic Liberty and Government*). Autor skupia się na wskazaniu podstawowych argumentów, również w postaci faktów z historii, przemawiających za wolnym rynkiem. Porusza także kwestię chciwości i „prawa dżungli". Natomiast czwarty rozdział to obszerna, wspierana licznymi przykładami i cytatami krytyka centralnego planowania, rozwiązań socjalistycznych i interwencjonizmu państwowego.

W piątym rozdziale (*Profits and Liberty*) znajdują się rozważania na temat bogactwa, dobroczynności oraz „wyzysku". Hospers wyjaśnia tu typowe błędy w rozumieniu tego terminu i rozprawia się z popularnymi opiniami na ten temat.

Rozdziały szósty, siódmy i ósmy służą zestawieniu różnych obszarów życia i działalności człowieka z działaniami państwa i rządu. W rozdziale szóstym, zatytułowanym *Socialism and Liberty*, Hospers oprowadza nas po całej galerii napaści na wolność ze strony państw socjalistycznych. Krytykuje centralne planowanie, zrównywanie ludzi na siłę, równanie w dół. Tłumaczy również, dlaczego mimo ograniczenia wolności nadal istnieją ludzie popierający socjalizm, wręcz się go domagający. Dalej, w rozdziale siódmym – *Welfare and Government*, znajdujemy opisy faktycznych sytuacji demonstrujące manipulowanie przez rząd dobrobytem jednostek. Poruszane są kwestie walki z biedą, pomocy potrzebującym, udzielania wsparcia, przyznawania dotacji oraz podobnych im działań redystry-

[1] W znaczeniu *right*, nie *law*.

Pobrane z czasopisma Annales I - Philosophy and Sociology **http://philosophia.annales.umcs.pl**
Data: 06/09/2019 16:25:13

bucyjnych. Rozdział ósmy, noszący tytuł *Taxation and Civilization*, to rozprawa Hospersa z podatkami. Krytykuje instytucję opodatkowania, wskazując jednocześnie, że chciwość państwa nie zna granic, gdyż oprócz jawnej kradzieży, jaką jest opodatkowanie, państwo zachowuje się niczym kieszonkowiec, obciążając podatkami wszystkie kupowane przez nas towary i narzucając podatki na każdym etapie produkcji owych dóbr. Autor opisuje ponadto, jak w historii rosnące opodatkowanie i wydatki państw doprowadzały do klęsk, których skutki musieli ponosić obywatele.

Rozdział dziewiąty to nie tylko krytyka, ale i propozycje tego, jak miałoby funkcjonować społeczeństwo wolnych ludzi. Opracowanie zatytułowane *Social Functions in a Free Society* przedstawia możliwości zastąpienia rządowych, szeroko zakrojonych działań wymagających dużych zasobów przez działania wolnych podmiotów i przedsiębiorstw. Poruszane są kwestie masowych infrastruktur, takich jak sieci wodociągowe, kanalizacyjne, elektryczne, teleinformatyczne czy drogi. Autor zwraca uwagę również na państwowe pozwolenia i licencje, ochronę konsumenta, ochronę zasobów naturalnych oraz kwestię pieniądza i szkolnictwa. Hospers opisuje ponadto coś, co nazywa bezpodatkowym społeczeństwem, w którym miałyby funkcjonować instytucje zapewniające wszystkim bezpieczeństwo. Jest to bardzo ciekawa propozycja i jednocześnie hipoteza, której warto się przyjrzeć.

W 10. rozdziale (*Liberty and International Relations*) znajdujemy obszerne opisy działań między państwami i ich skutków. Hospers porusza przypadki szeroko zakrojonych działań, jak pomoc międzyrządowa, kolonializm, unie państw i narodów oraz wojny, opisując ich wpływ na jednostki.

Tytuł ostatniego 11. rozdziału został ujęty w formie pytania: *Is Government Necessary?* Hospers nie daje tu od razu jednej odpowiedzi. Zamiast tego tłumaczy, kiedy i dlaczego rząd mógłby być możliwy. Znaczna część rozdziału jest poświęcona prezentacji bezrządowej wersji libertarianizmu. Kolejna część to ocena tej prezentacji w formie pytań i odpowiedzi – moim zdaniem jest to bardzo udany zabieg autora, który pozwala w przejrzysty sposób przedstawić problemy oraz argumenty i kontrargumenty.

Książka *Libertarianism. A Political Philosophy for Tomorrow* jest napisana językiem prostym i choć miejscami przybiera on bardziej naukową formę, to nadal jest zrozumiały. Hospers stawia czytelnikowi pytania i zachęca go do poszukiwania odpowiedzi. Argumentacja w poszczególnych rozdziałach nie różni się zasadniczo pod względem formy. Autor posiłkuje się licznymi przykładami o praktycznym charakterze, a argumentacja opiera się na racjonalnych przesłankach, cytatach uznanych „wolnościowców" i libertariańskich aksjomatach. Dzięki umiejętnemu stosowaniu wielu przykładów autorowi udało się skutecznie przekazać sens swoich poglądów. Całość jest podparta solidną bazą bibliograficzną, co świadczy o tym, że Hospers doskonale orientował się w piśmiennictwie dotyczącym tematyki libertariańskiej.

Pobrane z czasopisma Annales I - Philosophy and Sociology **http://philosophia.annales.umcs.pl**
Data: 06/09/2019 16:25:13

Problematyczne, w moim odczuciu, okazały się fizyczne aspekty książki. Niezbyt wygodny system przypisów umieszczonych na końcu książki, a nie w stopce, bardzo utrudnia koncentrację podczas lektury. Następną wadą jest zbyt mała czcionka i cytaty, które z trudem można wydzielić z tekstu – posiadają ten sam krój. Nie do końca jest też chyba uzasadnione to, że w nagłówku cały czas pojawiają się informacje dotyczące autora i tytułu książki, a nie tytuły poszczególnych rozdziałów, których liczba sugerowałaby tu raczej przyjęcie jakiegoś innego rozwiązania technicznego.

Książka problemowo porusza mniej więcej ten sam zakres, co *Manifest libertariański* Rothbarda, rozwijając jednak te wątki, którym Rothbard poświęcił w swoim dziele nieco mniej uwagi. Można powiedzieć, że miejscami jest to nieco rozszerzona wersja *Manifestu*. Nie jest również przesadą uznanie tej publikacji za swego rodzaju podręcznik libertarianizmu (zwłaszcza rozwiązanie, jakim jest zbiór pytań i odpowiedzi w ostatnim rozdziale) i w takim charakterze można ją zdecydowanie polecić każdemu, kto chce zgłębić tę tematykę. Uważam, że wraz z *Manifestem libertariańskim* książka ta może stanowić kompendium wiedzy o libertarianizmie i jako taką należy ją promować. Nie bez powodu w USA Partia Libertariańska uznała ją za swoją „biblię”.